

A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK

De boekjes van A. HANS worden in alie scholen aanbevolen, omdat zij boeiend en nuttig zijn en aan de kinderen van eigen land en volk vertellen. Dat deze uitgave reeds aan Nr 344 is en veel nummers reeds drie- en viermaal herdrukt werden, bewijst hoe A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK overal gevraagd wordt. De meeste verschenen boekjes zijn nog verkrijgbaar. Ziehier eenige van de laatste titels:

300. 't Portiertje van Roeselare — 301. De Kleine Tooneel-
speelster. — 302. Angstige Dagen. — 303. Antwerpen in
Brand. — 304. De Bannelingen. — 305. In het wilde Land. —
306. De Wonderbare Redding. — 307. Naar Congo. — 308.
De Vrienden der Slaven. — 309. Fiere Margriet van Leuven.
310. 't Avontuur van den Schilder. — 311. Het Boefje. —
312. Een onverwachte Reis. — 313. De Geheimzinnige Toe-
kens. — 314. De Spanjaarden te Gheel. — 315. Zwarte Jan.
— 316. De Heks van de Moeren. — 317. De Boschwachter
van Eikenhof. — 318. Het Juffertje van Parijs. — 319. De
Wolfjager van Turnhout. — 320. De Zeeroovers. — 321. Het
Cezin van den Visscher. — 322. De Wilde Cow-Boy. — 323.
Keizer Karel te Gent. — 324. De Spanjaarden te Mechelen.
— 325. Kerstmis in de Sneeuw. — 326. Een angstig avont-
uur. — 327. De Reis in den nacht. — 328. De Zwarte Bende.
— 329. Het licht in de Wildernis. — 330. De dankbare sol-
daat. — 331. Een keer Wildstroeoper. — 332. Het Wonder-
land. — 333. Het Verloren Testament. — 334. In veilige Ha-
ven. — 335. De wonderbare reis van schipper Bontekoe. —
336. Een brutale feeks. — 337. Vaders vertrouwen. — 338.
De vlucht over de Schelde. — 339. Neels' avontuur. — 340.
De Zwarte Ruiters. — 341. De Held van Afrika. — 342.
De Pleegzoon van den Bedelaar. — 343. Het beleg van den
Ravenburg. — 344. Een avontuurlijke vakantie.

Elke week verschijnt een nieuw boekje.

Vraag in de boekwinkels en bij dagbladverkoopers.

UITGAVE A. HANS-VAN DER MEULEN, CONTICH.

Drukkerij R. Bracke-Van Geert, Baasrode.

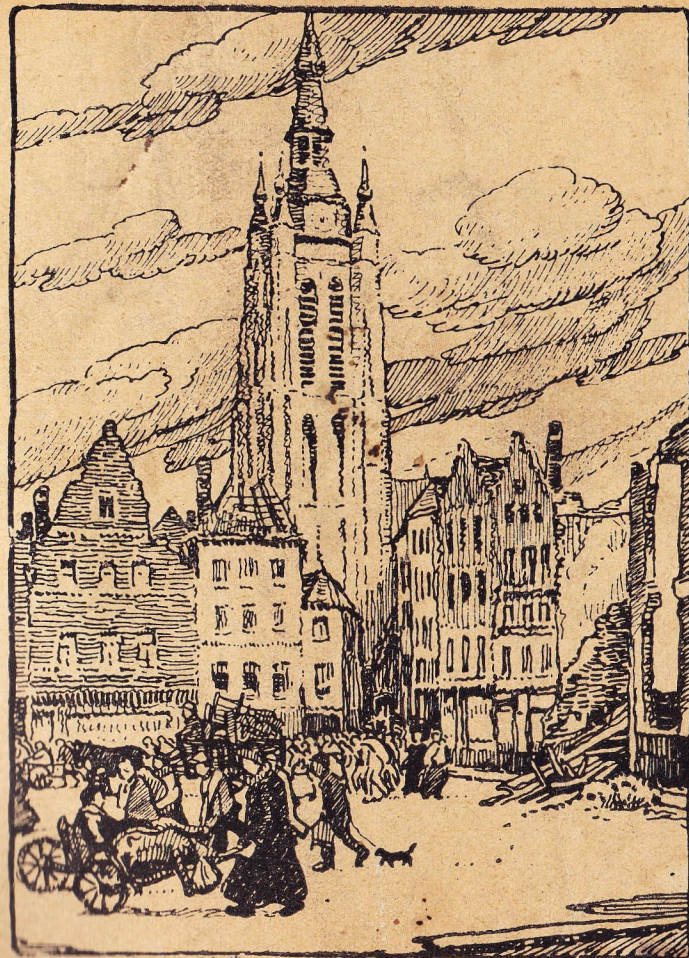
A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK

Nr. 66

4de uitgave.

A. HANS

De Kinderen van den Smokkelaar

Vierde uitgave.

De Kinderen van den Smokkelaar

I.

't Was October 1918. De lange en wreede oorlog liep ten einde. Te Edelberg, een dorp tusschen Leie en Schelde waren nog Duitschers. Maar de menschen wisten dat ze spoedig zouden moeten vertrekken.

Mevrouw Willaarts had een boodschap gedaan. Ze kwam thuis en vroeg aan haar man:

— Paul, wat gaan we doen? Ze vertellen, dat de Engelschen voor Kortrijk staan. De Duitschers zullen vertrekken.

— 't Is waar, antwoordde Willaarts. De oorlog zal gauw uit zijn. Ik had nooit gedacht dat de Duitser het verliezen zou. Maar 't is zoo!

— Allés goed en wel, maar wat gaan we doen? Als we hier blijven en de Belgen komen...

— Ja, dan nemen ze ons gevangen en pakken ze al ons geld. Arm, en in 't kot, neen, Sidonie,

zoo gek zijn we niet! Waar we gemakkelijk leven daar is ons Vaderland... Maak u niet ongerust, ik heb reeds voor alles gezorgd.

Paul Willaarts haalde eenige papieren uit den zak en hernam:

— Drie paspoorten... een voor mij, een voor u en een voor Regina, onze dochter.

— Naar Duitschland ?

— O, neen! Nu Duitschland verloren heeft, wordt het een land van ellende... En we gaan er niet heen ! 't Zijn paspoorten voor Holland, en daar zullen we wonen... en nog niet ver! O, ik heb u ongerust willen maken en daarom zei ik altijd dat ik niets geloofde van een Duitsche nederlaag. Maar ik wist op 't laatst wel beter en ik heb in tijds gezorgd. We hebben al een schoon huis in Holland, te Sluis, tien minuten van de grens, maar waar het Belgisch gerecht niets te vertellen heeft. En daar zullen we veilig en goéd zitten.

— En ge hebt dat huis gekocht ?

— Ja, Dus hebben we ons eigen plekje! En dit hier is al verkocht ook!

— Verkocht ? Aan wien ?

— Aan boer Varemans, die naar 't dorp komt rentenieren. Wat zegt ge van uw baas ?

— Dat ge een fijne vos zijt !

— Ja, ja, ik laat mij niet bedriegen !

— En wanneer vertrekken we ?

— Morgen ! Ja, 't gaat rap. De bondgenooten komen ook snel op, ze zijn nog wel niet te Kortrijk, maar morgen misschien toch. En dan is het hoog tijd de pijp te steken, lijk men zegt.

— 't Zal ons toch varen in den vreemde!

— Toe, toe, met centen zijt ge overal de man !

— Maar...

Even aarzelde madam Willaarts.

— Ge peinst aan de jongens.

— Wat zullen Oscar en Armand zeggen?

— Dat zullen we hooren! Ze zullen nog een tijdje soldaat moeten blijven. Zij kunnen toch geen verdriet toonen, omdat hun vader rijk geworden is.

— Met den Duitsch..., zei mevrouw.

— Door te smokkelen... O, ik steek dat niet weg. En zijn Oscar en Armand vies van mijn geld, wel, dat ze er dan af blijven! Willen ze liever wroeten voor hun kost, ze moeten 't weten, hé?

— Als ze maar terugkeeren! zei de moeder zuchtend. Ze zeggen dat er nog wreed gevochten wordt.

— Gij moet nu toch altijd muizenissen in uw hoofd halen!

— En hoe gaan de jongens weten waar wij zitten?

— We zullen hier een woordje achterlaten.

We kunnen niet wachten tot ze de Belgische soldaten inhalen, zei Willaarts lachend.

Een meisje van ongeveer vijf-en-twintig jaar trad binnen. 't Was de dochter Regina.

— Weet gij het al? vroeg haar moeder.

— Hoe zou ze 't weten? viel de vader in.

— Wat? riep Regina verbaasd.

— We gaan morgen naar Holland, vertelde mevrouw Willaarts.

— Voor goed?

— Natuurlijk bevestigde haar vader... of tenminste tot we kunnen terugkeeren, zonder dat het gerecht mij lastig valt, of de Staat mijn geld aanslaat.

— Dus we vluchten voor de Belgen?

— Noem het zooals ge wilt, kind! Mij is het gelijk... maar we vluchten dan toch op ons gemak en we weten waarheen. Ons groot en schoon huis te Sluis wacht ons. Een kennis uit Holland, met wien ik veel zaken heb gedaan, heeft het voor mij gekocht.

— Morgen al? O, ik heb het wel gevreesd. Vader, waarom moest ge ook met de Duitscher handelen?

Om centen, kind...

— En wat hebben we er nu aan?

— Dat zult gij ondervinden. Ginder kent niemand ons... en wij worden er voorname lieden.

— Morgen al! Maar ik ga toch niet mee! Als

Armand en Oscar thuiskomen, moet er iemand zijn om hen te ontvangen! hernam Regina.

— Thuis, thuis... Wij hebben hier geen thuis meer Deze woning is verkocht.

— Dan blijf ik bij tante Rosalie, Vader... ik wacht op mijn broers. Dan zal ik achter komen!

— Wel, 't is geen slecht gedacht, zei mevrouw Willaarts nu ook. Er moet toch iemand zijn om de jongens te ontvangen!

— Ik peinsde eerst dat het koppigheid was van Regina, hernam haar vader. Ze is nooit met mij 't akkoord geweest over dien handel. Maar als ze blijven wil voor de zoons, dan is 't mij ook wel!

— Wie heeft dit huis gekocht vroeg het meisje.

— Boer Varemans, die ook genoeg verdient heeft om te rentenieren. Maar hem zullen ze niet lastig vallen.

Hij deed ook niet als gij vader!

— Neen, ik reisde naar Holland en naar Limburg, en kocht er van alles: margerine, bukvet, oesters, mossels sigaren sigaretten, goede waar en veel bucht ook. En hier verkocht ik vlas en vee. Neen, Regina, ik steek het niet weg. En ik weet ook heel wel, dat ze mij bij den kraag zouden pakken. Maar we moeten er niet meer over babelen. Wij verhuizen en wij hebben de kluiten binnen, en wat ze hier van mij peinzen en zeggen, ik geef er niet om.

— Dan ga ik bij tante Rosalie vragen bij haar te mogen komen, zei Regina.

Ze verliet het huis. Ze was eensklaps zeer treurig geworden. Morgen moesten haar ouders vluchten, niet voor den vijand, maar voor 't eigen leger, dat de bevrijding bracht. Vluchten en voor altijd! Weg uit de streek, waar ze zoo gaarne woonde.

Veel gezinnen verwachtten in spanning hun soldaat. Maar Oscar en Armand, die vier jaar aan den ijzer gestreden hadden, zouden hier als eerste woord vernemen, dat hun vader een smokkelaar was die de vlucht genomen had voor 't gerecht. En de schande dan.

Tante Rosalie, die op een hoeve woonde, vond het goed, dat Regina bleef.

Den volgenden morgen vertrokken haar ouders al heel vroeg.

— Ze zijn weg... De Duitschers zijn weg!

Regina hoorde die kreten op straat. Het dorp was eensklaps vol roering. De menschen liepen naar elkaar toe, spraken opgewonden, lachten, zongen, vulden de herbergen, waar men zelfs ging dansen op de muziek van een harmonika.

Intusschen maakte Regina zich haastig gereed, om naar de boerderij van haar tante Rosalie te gaan. Ze vreesde als het ware de stemming van de dorpsplaats. Eensklaps hoorde ze woest getier. Een bende school samen voor de woning.

— Waar is de woekeraar? Willaarts moet in het kot! riep men. Men bonsde op de deur en wierp een ruit in.

Regina beefde van angst en van smart ook... Daar begon het al, wat ze steeds gevreesd had. Maar er kwam een dorpeling bij de groep en spottend riep hij:

— Ge staat daar laweid te maken tegen stomme muren, Willaarts is al lang weg.

Hij verzekerde dat hij den smokkelaar in zijn rijtuig had zien vertrekken, toen 't nog donker was en 't dorp in rust lag. De bende trok af, tot groote verlichting van Regina.

Het meisje wachtte nog even. Als duizelig liep ze door de kamers. Dit oude, goed huis behoorde reeds aan een ander. Zij loerde even op de straat. In de onmiddellijke omgeving was 't stil. Zij zou door een zijstraat weg sluipen en dan dadelijk buiten de kom zijn. Ze nam een valies op. Er was nog veel meer in de woning dat haar toebehoorde, doch ze had den moed niet het nu mee te nemen. Zoo verliet ze de woning.

II.

Maar Regina kon bij tante Rosalie niet blijven. Het dorp werd beschoten. Veel menschen werden getroffen. De bevolking vluchtte weg. Regina kwam te Kortrijk aan. Hier was de oor-

log reeds voorbij. De stad had veel geleden. Veel huizen waren vernield of beschadigd.

Maar er vielen geen granaten meer. Vluchtelingen keerden reeds terug.

Oscar Willaarts, de broer van Regina, was naar Edelberg gekomen. Hij had met zijn broer Armand vier jaar aan den IJzer gestreden. Nu bereikte hij zijn dorp. Hij hoorde het vreeselijk nieuws. Zijn vader was een weekeraar. En hij had de vlucht genomen. En niemand was er nu hier, om den soldaat te verwelkomen. Maar Regina was te Kortrijk, vertelden sommigen, die gebleven waren.

Na lang zoeken vond Oscar zijn zuster. Ze was in het hospitaal van het Fort. Ze verpleegde er gewonde dorpsgenooten. Bevend omhelsde Regina haar broer.

— Kom mee buiten! zei de soldaat.

Daar op een bank in den motregen en den guren wind, zaten ze even, broer en zuster.

— Ik weet het al van vader, had Oscar dadelijk gezegd.

Maar Regina vroeg naar Armand haar tweeden broeder.

— Hij is gekwetst... en we gaan naar hem toe... hij ligt te Maldegem, zei Oscar.

— O, zal hij niet meer genezen?

De jongeling haalde zijn schouders op. Hij had den moed niet zijn zuster hoop te geven.

Misschien was Armand al dood en begraven. Een week geleden had hij hem verlaten. Armand moest geopereerd worden. En een operatie was zoo gevaarlijk.

— Toe, zeg het maar! drong Regina aan.

— Hij is zwaar gekwetst... O, hij zou wel kunnen sterven! We gaan naar hem toe... maar ge moogt niets zeggen van vader... niets van den handel. Hij zou zoo triestig zijn... want hij is zoo braaf. Hij heeft hooge gedachten, veel hooger dan ik. In de compagnie zagen ze hem allemaal zoo gaarne, als een broeder.

— O, laat ons seffens gaan! zei Regina weenend.

En ze vertrokken te voet! 't Was een verre reis!

Toen Oscar en Regina Willaarts Maldegem bereikten was daar het nieuws van den wapenstilstand juist bekend. De dag was somber begonnen, met regen, die koppig aanhield. En na den middag naderden de doolaards doornat het doel van hun reis.

O, als Armand nog maar leeft had het meisje telkens gezegd. Haar hart bonsde van inspanning, toen haar broer op en hoogen, dikken toren wees en zeide:

— Dat is Maldegem!

— Eindelijk!... O, als hij nog maar leeft! riep het meisje uit.

— En peinzen dat vader en moeder hier zoo dicht bij zijn.

— Vader en moeder dichtbij.

— Wel ja... te Sluis hebt ge gezegd, en dat is maar drie uur gaans van Maldegem.

— Och, maar drie uur... Maar we moeten ze dan halen, Oscar!

— Ge denkt niet na, Regina... Drie uur van hier, ja maar in Holland toch... over de grens... En vader zal niet in België durven komen. Hij is immers gevlucht.

— Och, ja... En Armand zou hier kunnen sterven... drie uur van vader en moeder... zonder, dat hij hen zien kan...

— En ge moogt er hem niets van zeggen! Vergeet dat toch niet, Regina... want hij zou zooveel verdriet hebben.

— Als Armand nog maar leeft...

Oscar herinnerde zich nog den weg naar de ambulance. Weldra stonden ze voor het gebouw, het klooster.

— Kom mee, zei Oscar, maar hij moest Regina bij den arm nemen en binnenleiden.

Dan zag hij een zuster en vroeg:

— Leeft Armand Willaarts nog?

— Armand Willaarts... Zijt gij familie van hem?

— Ja... O, leeft hij nog? Zeg het maar... als 't anders is zuster!

— Ja, ja, hij leeft nog... maar...

Aarzelend keek ze Regina aan.

— Zie ge moet u troosten, vervolgde ze. De brave jongen is niet benauwd van sterven... Hij is zwaar ziek.

— Maar hij leeft toch nog! Het is waar? riep Regina.

— Ja... maar 't zal niet lang meer duren! De operatie was zoo zwaar... Zijt gij zijn broer en zuster?

— Ja.

En hij spreekt ook nog over zijn vader en moeder.

— Die kunnen niet komen antwoordde Oscar.

— Hoe spijtig!... Ik zal dus gaan zeggen dat gij hier zijt. Hoe is de naam?

— Oscar en Regina... Ik ben al bij hem geweest.

— Voor de operatie? Maar ja, dan liepen er zooveel soldaten weg en weer. Wacht hier een beetje! Ik ben seffens terug.

— Armand zal niet meer genezen, ge hoort het wel snikte Regina. De oorlog is gedaan, maar hij moet sterven.

Er waren er zoo veel gevallen, als nabij hun woning, even voor het wederzien, waarnaar ze zoo hadden gehaakt.

— Kom maar... doch houdt u wat in zei de zuster weerkeerend.

En ze ging broeder en zuster voor naar een kamer met hooge breede ramen, waartegen nu de regen tikte.

— Regina...

Eerst zag het meisje niets. Een floers van tranen hing voor haar oogen, maar ze voelde een gloeiende hand, die haar nader trok.

— Armand... O, Armand! snikte ze.

Ze veegde het floers weg. En toen schrok ze en voelde ze haar hart van medelijden trillen. Was dat haar broeder... met afgeteerd, bleek-grauw gelaat, waarin de oogen zoo diep lagen en zoo groot schenen? Was dat de kloeke Armand, die toen hij vertrok bloosde van gezondheid en prijkte met kracht en gezondheid! Ze boog zich over hem en kuste hem... De woorden smoorden in haar **snikken**.

— En vader en moeder? vroeg de lijder.

— Ze kunnen niet komen, antwoordde Oscar... Heel Edelberg heeft moeten vluchten en vader en moeder zijn van Regina afgeraakt al de anderen kant... Ge weet hoe dat op zulke oogenblikken gaat.

Even lag de zieke stil, hij keek zijn broer met strakken blik aan.

— Vader en moeder kunnen niet komen, lispelde Armand dan, O, God weet, hoe gaarne ik ze nog eens zou gezien hebben... Na vier jaar...

— Maar ge zult genezen! riep Regina, en zei het

met overtuiging, omdat ze het zoo vurig wenschte.

— Neen, Regina... De dokter heeft het mij gezegd, omdat ik het wilde weten... Ik moet 't offer brengen van mijn leven.

Hij sprak met afgebroken zinnen, moeizaam, pijnlijk soms. Maar nu hij van het offer sprak, werd zijn gelaat heelemaal schoon. Daar lag die uitdrukking op welk Oscar had doen zeggen dat zijn broer een heilige was.

— Het offer, herhaalde Armand.

Hij rustte even. De broer hijgde van ontroering, van inspanning ook.

Het meisje zat nu op een stoel naast het beddeke en ze hield Armands hand in de hare.

— Drie uur maar van hier! zoo hamerde het onophoudelijk in haar hoofd. Hij verlangt naar vader en moeder... En zij zijn dichtbij... drie uur maar, en ze kunnen, ze mogen niet komen. O, vader als gij dat hoort...

Ze durfde er niet aan denken. Ze was al te vreeselijk de straf, welke Willaarts nu reeds over zijn hoofd haalde. Zijn zoon lag hier te sterven, de strijder, die eerlijk het wapen had gevoerd voor recht en vrijheid. En de vader was onwaardig hem den laatsten groet en den zegen te brengen.

Maar moeder dan? Zij droeg de verantwoordelijkheid niet. En zij zou de wet niet vreezen, als ze wist dat haar kind daar dichtbij lag te sterven. Maar Regina bedacht dat door moeders komst,

Armand alles zou hooren, wat men hem nu verborgen wilde houden. Ze moesten in hun houding volharden.

— Het is wapenstilstand, mompelde Armand. God zij geloofd, de oorlog is gedaan... en de makers zullen naar huis gaan... Zeg Oscar, Dries zal zijn vrouw en kinderen zien.

Dries! Waar dacht hij aan?... En de broer zag plots den reeds ouderen soldaat. Dries Vermoeien een eenvoudigen ongeletterden werkmán, vader van drie kinderen, die voor Armand door een vuur zou geloopen zijn. Maar Armand was voor hem als een broeder geweest. Niemand als hij had Dries kunnen troosten, wanneer het leed der scheiding te zwaar drukte ginds aan den IJzer.

En de stervende dacht aan hem. En zeker gingen zijn schoonen, nu brekenden geest, allerlei beelden uit het roerig soldatenleven voorbij...

En dan vroeg Armand weer naar zijn ouders. Of zijn moeder veel verdriet had gehad over hun lange afwezigheid. Of vader verouderd was. En stil schreide hij, omdat hij hen niet meer zou zien...

— En maar drie uur van hier! stormde het in Regina's hart.

Armand lag nu een heelen tijd stil. De ontmoeting had hem vermoeid. Een dokter, die de patienten der ambulance bezocht, zei tot de verpleegster:

— Laat den broeder en de zuster maar bij

Willaarts.. Het is 't laatste. Hij zal morgen niet meer halen. 't Is of hij op dit wederzien heeft gewacht.

Regina bleef maar naast Armand zitten. Zij reegde zijn zweet af, schikte zijn kussens, bevochtigde zijn lippen. Ze antwoordde op de vragen, die hij nu en dan stelde. Oscar ging even de straat op. Hij snakte naar lucht. De avond was gevallen. Het regende nog. In sommige herbergen werd er gezongen en gedanst. omdat het wapenstilstand was. Loensche kerels slopen naar de grens om te smokkelen.

Oscar liep den weg naar Nederland op. Het was of een wild verlangen hem dreef... een half uur verder stond een paal. Daar moest een bureel zijn waar men telegrafeeren kon. Een bericht aan vader en moeder. Ze zouden bij nacht ongezien langs een binnenweg kunnen komen. O, als hij dat nog voor zijn broer kon doen...

't Was een onmogelijk plan, dat bij hem oprees. Zijn vader zou immers niet durven komen. En hij kon aangehouden worden. Armand zou sterven zonder zijn ouders te zien! O, die vervloekte handel... Het was bloedgeld ten koste van zijn eigen zoon.

Oscar schreide weer. Snikkend keerde hij langs den donkeren weg, door den regen terug. Uit verlichte herbergen klonk nog altijd gezang en

't lawaai van opgewonden of bedronken mannen en vrouwen.

Al dat wild gejuich prikkelde de jongeling. Was dat vreugde bedrijven over 't eind van den oorlog? Hij had na den gruwel aan front, in de eigen streek zooveel ellende gezien. Hij dacht aan het woud van Houthulst aan St-Pieter, Moorslede, Somergem, de Schipdonksche vaart, met hun versche graven... aan al de gewonden, de zieken. Hier lag zijn broer te sterven... En men vierde feest, zoogenaamd. Men dronk en zong en danste, men botste over de straat. Velen leden of er geen letsel was.

In den wind bengelde een lantaarn, die voor een Christusbeeld brandde. Oscar knielde op de bank en hief het betraand wezen omhoog. 't Rosse schijnsel viel op het neergebogen gelaat van Jezus, die zoo droevig naar hem blikte, en wien nu 't bloed van onder de doornen kroon scheen te druppelen...

— O, spaar mijn broeder... of breng vader en moeder hier! smeekte Oscar als in een laatste wilde hoop. Heere hij is een soldaat van de besten... hij is een heilige Hij was altijd de trooster van ongelukkigen. Gij weet het Heere... Hij waagde zijn leven voor gewonden... Eens keerde hij na een patroelje vier maal over den IJzer terug om gekwetste makkers te halen... O, Heere... Gij moet het weten hoe hij zwakken, die in den

drank hun verstand wilden bezwijmelen, van hun moeder sprak. En Armand zou nu sterven zonder zijn moeder te zien... O, Heere, hij heeft haar zoo lief en ze was in die jaren voor hem als Onze Lieve Vrouwe die hem geleidde... En moeder en vader zijn maar drie uur van hier... drie uur...

Zoo bad Oscar Willaarts bij het kruisbeeld.

Nog altijd zat Regina bij Armand. De zuster had haar toch kunnen overhalen, wat droog goed aan te trekken. Ze was nu gehuld in geleende kleederen.

— 't Is op te letten met de Spaansche griep, had de non terecht opgemerkt. Te Brugge en hier in de streek liggen er velen van begraven.

— Oscar zijt ge daar vroeg de stervende.

— Ja, Armand... en nu blijf ik bij u...

— Regina... zult gij... vader en moeder veel vertellen... en zeggen, dat ik geduldig... en gelukkig... ben gestorven?... En troost hen...

Drie uren van hier maar! snikte het meisje bij zich zelve. En niet mogen komen...

De laatste gesprekken van vader kwamen haar voor den geest... zinnen als: « Wij verhuizen, wij hebben de kluiten binnen, en wat ze hier van mij peinzen en klappen, ik geef er niet om. Ginder kent niemand ons en wij worden er voorname lieden. Achter mijn rug mogen ze klappen, zoo-

veel ze willen... 't Kan mij niet schelen. Regina kan achter komen.

Maar dat een half uur van de grens een zijner kinderen zou liggen sterven, nog snakkend naar zijn ouders en dat ze niet over de grens konden komen, dat had vader zich niet voorgesteld. Toch zou hij het vernemen en wat dan?... En moeder, die ziek geweest was van verdriet, toen haar jongens vertrokken.

Armand lag nu langen tijd stil met de oogen gesloten... De nacht was gevallen. Nu en dan klonk buiten nog een sliert van gezang. De kloosterzuster had een kaars aangestoken en zat op een stoel te bidden...

Traag kroop de tijd voorbij. Soms daverde het gebouw van een dreunende vrachtauto welke over den grooten weg Brugge-Gent voorbij reed. De regen plaste neer.

Armand begon te ijlen... en toch welke diepe beteekenis nog hadden die woorden als vader en moeder. Edelberg. Oscar keek star den stervenden aan. Hij dacht aan de lange nachten ginds achter den IJzer, wanneer hij post stond en aan huis peinsde. Regina bad ook,

Een nieuwe grauwe dag werd geboren. Toch regende het niet meer. Al vroeg hoorde men stemmen op de straat.

— Ga wat rusten... 't kan nog lang duren, zei

de non tot Regina. Ik zal u wekken als het noodig is.

Maar de trouwe zuster weigerde haar broeder te verlaten. Al lag deze schijnbaar bewusteloos, misschien gevoelde hij toch hare nabijheid... En zij was immers de eenige van de thuisgeblevenen, van hen, naar wie hij vier jaar verlangde... Zij nam hier de plaats in ook van vader en moeder.

En Regina veegde het doodsweet af, bevochtigde weer de lippen en bad... Ze voelde nu geen vermoeienis...

Tegen den middag werd de stervende onrustiger, hij hijgde zwaar... op de lippen kwam er bloedig schuim.

— Armand, snikte Regina... o, kent ge me nog

— Vader... moeder!...

Duidelijk verstond ze die woorden.

— Ik ben het... Regina... en Oscar is hier ook...

't Was of hij poogde den blik op haar te richten. Doch het einde kwam. De eigenlijke doodstrijd duurde slechts kort. Een gereutel, Diep in de keel... een gulp bloed... een krampachtige beweging van het lichaam en de handen... En toen zakte het hoofd schuin op het kussen...

— Och, zuster... zie eens! snikte Regina.

De non boog zich over de sponde en plechtig klonk haar stem:

— Armand is in den Hemel! Hoe verduddig is hij gestorven...

— Armand, Armand! kermde Regina. En ze ruste haar broeder en weende hartstochelijk, tot op een wenk der kloosterlinge, Oscar haar dwong terzijde te gaan.

— Sluit Armand de oogen, fluisterde de non...

Regina deed het... En in die stonde zag ze haar moeder voor zich. Dan ging ze met de zuster mee naar een **andere kamer**, wankelend plots van afmatting, en daarbij gebroken smart.

III.

— Maar gij zit hier fijn, jongen? Laat ze in België op u schelden... Ge kunt hen ferm uitlachen!

— Dat zeg ik ook... we hebben de kluiten en daarmee koopt ge de boter.

— Maar van eigen, van eigen... geld is alles! Iernam Isidoor Laveie, ook een uitgeweken smokkelaar, tot Paul Willaarts, die hij in zijne nieuwe woning te Sluis bezocht. Dus tijdig er uit getrokken? vroeg hij.

— Ge ziet dat van hier. Ik had dit huis al gekocht, toen ik de vlage zag komen.

— En fijn ingespannen!

— Ha, ja... 't is gemeubeld en die piano daar

heb ik doen komen voor mijn dochter... Ze kan goed spelen...

— Is uw dochter nog niet hier? vroeg Isidoor Laveie.

— Neen, ze bleef voor de zoons...

— Ha, ja, ge hebt twee jongens bij 't leger. 't is waar. Zijn ze er goed uitgekomen?

— 'k Peins het toch wel, maar ik heb nog niets van hen gehoord. 'k Verwacht Regina... 't Is nu al sedert drie dagen wapenstilstand...

— Ge kunt de Belgische soldaten hier aan de grens zien.

— Ik ben nog niet tot daar geweest.

— Ge durft toch wel zeker?...

Neen, Paul Willaarts had niet gedurfd; Een zijner zonen, een zijner kenissen zelfs moest eens onder die Belgische strijders zijn en hem vragen wat hij hier deed, Hij kwam trouwens zelden buiten. Er waren nog veel landgenooten te Sluis, die hier den oorlog hadden doorgemaakt, onder meer lieden uit West-Vlaanderen, wier huis reeds in 1914 verwoest werd. Hij ontmoette hen liever niet. Men kon nooit weten of er kennissen onder waren. Weldra zouden al die vluchtelingen naar België terugkeeren en de soldaten ook van de grens vertrekken. Dan was het hier stil en kalm. Als hij nu maar spoedig goed nieuws kreeg van zijn zoons.

Mevrouw Willaarts trad binnen. Over haar gelaat lag een droevige trek.

— Ha, madam we zullen maar tegen elkaar zeggen welgekomen in Holland! zei Laveie, die geestig wilde zijn.

Mevrouw Willaarts kende hem. Zij, die tijdens de bezetting in dezelfde streek handel dreven, kwamen toen dikwijls in aanraking.

— Gij zijt hier dus ook, sprak Willaarts echtgenoot. En aan haar man vroeg ze:

— Nog geen nieuws?

— Neen, maar dat kan nog niet... Al de soldaten mogen maar niet seffens naar huis. Nu al gedaan met uw noenslaapje?

— Ik heb nog geen oog kunnen sluiten. Ik peins altijd aan de jongens...

— Dat ze dood zijn hé? riep Willaarts wat nijdig. Altijd dezelfde zwarte gedachten.

— Ik heb een angstig voor gevoel, vooral sedert den nacht na den wapenstilstand...

— Voor dien droom? Alloh, 't is flauw.

— Droomen is bedrog merkte Laveie op.

— O, ik hoorde Armand zoo duidelijk om mij roepen hernam de vrouw. 'k Sliep niet... 'k peinsde aan Regina en de jongens... en al met eens verstond ik zoo klaar: « Moeder... moeder! » En 't Was Armands stem. Ik zeg dat er iets moet zijn, iets ergs.

— Ik heb u al honderd keeren gezegd, dat ge

dat gehoord hebt omdat ge altijd aan uw jongens gepeinsd hebt...

— Zoo is het! beweerde Laveie.

— Als ge zoo begint gaan we hier geen aange-naam leven hebben! bromde haar man. Ge zult zeker elken nacht van een ongeluk droomen, dat ik over de grens verdwaal en aangehouden wordt, dat ons huis afbrandt als een straffe.

— O, spot niet, Paul... spot niet met 't gevoel van een moeder! Regina had gelijk... We hadden geen zaken mogen doen... Als het kwaad maar zich zelf niet straft.

— Wees toch verstandiger!

— Spreekt zoo veel ge wilt... op m'n harte ligt die last... En met de woorden zult ge er hem niet af krijgen:

— Ge had dat eerder moeten zeggen... toen we met de zaken begonnen.

— O, ik beweer niet, dat gij alleen schuld hebt ik heb er ook! Maar 'k was er eerst tegen... we zijn er stilaan ingeraakt en dan altijd meer en de geldzucht is lijk een duivel in den mensch.

— Toe, toe ge zult wel kalm worden!

— Ba ja, verzekerde Laveie, er zijn nu veel menschen van de zenuwen gepakt. Dat is de tijd. Ik zeg maar, als wij geen handel hadden gedreven, zoûn anderen het gedaan hebben! Is het waar of niet?

De kerel vertrok dan.

Willaarts nam een dagblad en trachte het nieuws te lezen: de vlucht van den keizer, zijn verblijf te Amerongen, de revolutie in Duitschland.

Maar Willaarts gedachten dreven af. Hij zag slechts twee gedaanten zijn jongens.

Zijn vrouw zuchtte. Stil zaten ze daar, ver van de hooge breede ramen. om niet gezien te worden door de menschen, die voorbij kwamen en soms nieuwsgierig naar binnen keken, wie er daar woonde. De echtgenooten mijmerden. ze hadden elkander nu niets te zeggen, ze wachten maar.

De avond viel, doch geen van beiden stelde voor 't licht aan te steken... 't Was of ze maar liever in het donker bleven, om gemakkelijker hun gepeinzen te verbergen.

* * *

Dien dag was Armand Willaarts te Maldegem begraven... Soldaten hadden den strijder ter ruste geleid. Regina en Oscar volgden de baar en ook veel burgers stonden vol eerbied aan het graf van een der honderdduizenden in 't gemartelde landeke, met al zijn houten kruisjes en steenen zerkjes.

Na de plechtigheid moest Regina eenige uren rust nemen, Ze was oververmoeid. Toen ze weer opstond, had ze een gesprek met Oscar.

— Ge moet nu naar Sluis gaan, zei de broe-

der, en alles voorzichtig aan vader en moeder vertellen.

— En gij?

— Ik moet naar mijn regiment...

Een gids zou het meisje den weg wijzen.

* * *

Paul Willaarts en zijn vrouw zaten nog altijd in de groote, holle voorkamer van het hun vreemde huis. Eindelijk hadden zij het licht opgestoken. De man zag dat zijn vrouw geschreid had, maar zei niets. Hij kon haar immers niet troosten, want met den avond was ook zijn onrust toegenomen.

Hoe zou hij hier de dagen doorworstelen. Kennissen? Sluis scheen als een andere wereld, geheel ongewoon voor hem van levenswijze en gebruiken. En zouden de menschen hem niet mijden als een die zijn eigen land moest ontvluchten, om aan de gevangenis te ontkomen? Sombere gedachten rezen op.

Willaarts had weer het dagblad genomen om maar niet te spreken. Zijn echtgenoot dreutelde heen en weer.

Plots hield een voertuig voor de deur stil.

— Is dat voor ons? kreet mevrouw Willaarts, die haastig uit de keuken kwam. O, misschien Regina...

De bel klonk. Willaarts deed bevend open.

— Regina zijt ge daar? vroeg hij angstig.

— 25 —

— Ja vader... 't Is toch hier voerman... Ge zijt bedankt.

— Dus 't is in orde! Tot den naasten keer. Ik rijd maar seffens terug.

— Regina... gij... en de jongens,, waar zijn ze? riep de moeder.

Het meisje barste in hevige snikken uit. Onder weg had ze zich bepeinsd, hoe ze alles zou zeggen. De smart overheerschte haar nu. Ze ging wankele-
lend de kamer binnen en met snokken zei ze:

— Och, Armand... We hebben hem vanmorgen begraven... Oscar en ik... Armand is dood... drie uur van hier... Armand, Armand...

Ze weende hartstochelijk. Gansch haar lichaam schokte en ze was zelve bleeker nog dan haar ouders.

— Regina... wat is er... zeg het... wat is er met Armand? jammerde de moeder. 't Is toch niet waar hé?... Armand is niet dood.

Willaarts leunde tegen de tafel. Hij keek zijn dochter aan. Zijn wezen was verwrongen en in zijn blik lag hevige angst.

— Ja, moeder hij is wel dood... Hij was geschoten in de borst... en geopereerd... maar 't hielp niet. Oscar kwam het ons zeggen te Edelberg... en ik ben meegegaan... En Armand leefde toen nog een dag... En vanmorgen is hij begraven... En ik moest u troosten... maar hij wist niet dat gij te Sluis waart... Wij durfden het hem niet zeggen van die vlucht... We vertel-

den maar dat ge niet kondt komen... en hij verlangde toch zoo naar u. 't Was drie uur van hier... te Maldegem.

— Te Maldegem! kreunde Willaarts.

— O, mijn jongen... En we mochten niet naar hem... en hij lag daar te sterven... drie uur van hier!

Zoo kermde de moeder, nadat Regina met horten en stooten de zinnen geuit had.

— En waar is Oscar, vroeg de vader als beschaamd.

— Hij moest terug naar zijn regiment; hij zal een brief zenden... Armand is zoo verduldig gestoryen... En ze verhaalde nu plots bedaarder, alles wat er in 't klooster van Maldegem was gebeurd.

Mevrouw Willaarts onderbrak haar dikwijls door een klacht, een kreet van smart, een vraag, doch haar man sprak geen woord. Hij keek Regina zelf niet aan, staarde al maar door naar den grond en eensklaps verliet hij de kamer.

— Onze straf begint al, zei de moeder. Wij hadden dus bij Armand kunnen zijn... gij waart er wel... Maar wij moesten vluchten... en de arme jongen verlangde naar ons... Ge hadt ons hier ook kunnen roepen... 't niet gedaan... Ik zou gekomen zijn... ze mochten mij dan gevangen nemen... maar 'k zou Armand gezien hebben... Waarom hebt ge 't niet gedaan?

— Dan had Armand het geweten, moeder, van

dien handel!

— O, ik begrijp u... Wat worden wij zwaar gestraft, en ik had het gevoeld... ik had Armand hooren roepen... den nacht na den wapenstilstand

— Toen ik bij hem was, moeder... en hij lag te sterven... en om u en vader weende...

— Ik heb hem hooren roepen... o, zoo duidelijk... Ik droomde niet. Ik, was klaar wakker... en uw vader lachte mij uit... O, dat zal heel mijn leven op mijn ziel wegen... en wat zijn wij nu met ons geld? We mogen zelfs naar Armands graf niet gaan.

Zoo jammerde de moeder. Willaarts was in den hof geloopen. Hij doolde er onrustig rond... Om hem was nu alles stil.

— Armand... mijn jongen toch... Armand!... zoo nokte de groote, kloeke man, die eensklaps gelogen ging onder den zwaren last van zijn geld.

IV.

— — Ik ga naar Maldegem en morgen ga ik... Er mag gebeuren wat er wil, zei Mevrouw Willaarts.

't Was weer avond, na een treurigen dag, doorgebracht binnen de muren van dit groote huis. Paul Willaarts zat met zijn echtgenoot in de voorkamer. Hij sprak slechts 't hoogst noodige. Hij zweeg ook, als zijn vrouw in hare vreeselijke smart zijn geldzucht verweet, die hem tot dien onzaligen handel had gedreven. En de moeder ver-

wenschte soms zich zelve, omdat zij de zaken niet verhinderd had. Regina was ziek geweest en zag nog bleek en lijdend.

De moeder dacht altijd aan het graf van haar zoon en ze zei nu dat ze er heen wilde.

— Ge moet het mij niet beletten Paul! hernam ze op heftigen toon.

— Maar ik zal het u niet beletten...

— Gij durft niet! Maar ik wel, ze mogen met me doen, want ze willen. O, Regina, waarom hebt ge me niet gehaald, een telegram gezonden, toen Armand daar om mij lag te roepen! Ge waart vlak bij de grens en ik had nog kunnen komen.

Zoo klonk telkens haar herhaald verwijt. En ze besepte niet in haar wanhoop, hoe broeder en zuster den stervenden moesten sparen voor nog vreeselijker smart... een nog zwaarder sterfbed.

— Regina, gij gaat morgen mee, hé? vroeg mevrouw Willaarts.

— Ja, zeker, moeder.

— Ge weet den weg... den weg naar het graf van mijn braven jongen.

Den volgenden morgen vertrokken moeder en dochter. Over een binnenweg kwamen ze te Maldegem aan.

— O, is 't hier... mompelde mevrouw Willaarts... Mijn arme Armand... Hij ging zoo moedig weg... Ik zie hem nog vertrekken. Hij vroeg mijn zegen en hij wilde niet schreeuwen om mij geen verdriet aan te doen. Maar 'k zag de trek-

kingen om zijn oogen. En dit teekende hem met een kruis... Maar ik heb mijn zegen zelf gebroken door dien handel.

Regina leidde haar moeder naar het kerkhof.

De dochter zelf beefde onder de smart. Ze zag reeds het houten kruis, dat ze zelf besteld had en de zwarte letters dansten voor haar oogen.

— Hier is het, moeder, zei Regina plechtig, als in een gebed.

— Hier dat kruis... Och Heere hier... Armand, mijn jongen toch, en de arme vrouw zonk op de knieën. e boog het hoofd tot op de aarde, die het lichaam van haar zoon bevatte. Ze lag daar als een der vele moeders van smarten, gansch het bloedend Europa door.

— Armand, mijn Armand! jammerde ze... Hier is uw moeder... O, ze was maar drie uur van u... En had ik het geweten, 'k ware gekomen, Armand... O, we hebben misdaan... we hadden dat al niet gepeinsd, Armand... Vergeef het ons... En ge ligt hier nu en ik kan u niet meer zien.

Haar handen grabbelden zenuwachtig in de vochtige aarde, als wilde ze het gelaat zoeken, dat haar al die dagen en nachten voor den geest zweefde. En mevrouw Willaarts sprak voort, tusschen snikken en zuchten in. Regina was ook neergeknield. Haar hart trilde van medelijden en het meisje was bevreesd dat haar moeder hier een zenuwkrisis zou krijgen. Na eenigen tijd beproefde ze haar mee te leiden.

— Nog niet! zoo verzette mevrouw Willaarts zich. Laat mij blijven... ik ben hier dichterbij mijn kind.

Eindelijk kon toch Regina haar moeder wegvoeren. Maar 't viel deze zwaar en telkens keek ze om en zuchtte dan en noemde den naam van haar jongen.

— Breng mij nu, waar Armand gestorven is, drong ze aan. Ik wil die zuster spreken en haar bedanken.

— Och, madam, zei de kloosterzuster, toen zij wist wie de bezoeker was, hadt gij toch hier kunnen zijn! Uw jongen verlangde zoo naar u... Hij heeft mij zoo dikwijls van zijn ouders gesproken. Maar nooit heb ik iemand toch zoo geduldig zien sterven. Hij moet een brave zoon geweest zijn. Hij is nu in den Hemel.

En zoo sprekend leidde ze mevrouw Willaarts naar een kamer.

— Hier lag hij, vervolgde de zuster, op dat bed... nadat hij geopereerd was. En de dokter gaf ons geen hoop meer, maar de gedachte aan u heeft hem nog lang kracht gegeven... De dokter was zelf verwonderd, dat hij 't zoo uithield. Maar mevrouw Willaarts antwoordde niet. Ze stond daar, het gelaat door smart verwrongen. Ze schudde 't hoofd, ze had het kunnen uitsnikken, hoe schuldig zij zich gevoelde. Maar ze beheerschte zich uit eerbied voor Armand.

Willaarts was ziek geweest, weken lang. 't Was van wroeging en smart. O, neen, het geld bracht geen geluk. Altijd dacht hij aan Armand. Drie uur van hier lag die goede zoon te sterven. En vader en moeder konden toen niet naar hem heen. Willaarts voelde, hoe verachterlijk hij zich door zijn woekeren gedragen had.

Op een morgen kwam hij naar beneden.

— We keeren naar België terug, zei hij.

— Maar vader! riep Regina uit.

— Ha, er is mij zooveel door 't harte gegaan. En wat ik lang overpeinsd heb zal ik doen.

— Wat vader?

— Al mijn vervloekt geld aan den staat geven voor goede werken. 't Is Armand, die het mij zegt... Elken nacht als ik niet slapen kan, zie ik hem. En dan spreekt hij zoo, mijn arme, brave jongen.

— O, vader... doe dat en ge zult meer ruste hebben, sprak de dochter.

Regina reisde naar België. En ze bezocht een advokaat. Ze sprak over vaders plan. En na eenige weken konden haar ouders terugkeeren. Willaarts stond alles af. En nu was hij gelukkig. Oscar kwam van 't leger. Hij zou met vader helpen in een eerlijken vlashandel.

Neen, 't bloedgeld had geen geluk kunnen brengen. Het kwaad straft zich zelf. En zwaarder kastijding dan men denken kan, had den vader tot inkeer gebracht.

EINDE.